

УДК 811.93

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Бобиль С.В.

*Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна, м. Дніпропетровськ, Україна*

*У статті розглянуто напрямки формування міжкультурної компетенції
іноземних студентів, що навчаються у вищих навчальних закладах України.*

Ключові слова: міжкультурна компетенція, оглядові тексти, екземплярні
тексти, безеквівалентна лексика, фонові знання.

На сучасному етапі глобалізації та інтенсифікації міжнародних контактів і зв'язків у політиці, економіці, культурі тощо людина активно залучається до спілкування з представниками інших культур. Без розуміння соціально-економічних систем, знання соціальної та політичної культури, вивчення історичних і культурних традицій, що сформували образ мислення людей, з якими відбувається спілкування, неможливо досягти позитивних результатів у будь-яких сферах громадського життя.

Сучасне інформаційне століття, його нові умови та розвиток сучасного покоління робить *актуальним* перегляд звичних методичних положень, оновлення лінгводидактичних принципів та відображення їх у практичних методах та прийомах навчання ІМ.

Проблема формування МК під час вивчення ІМ отримала теоретичне обґрунтування та практичну реалізацію в таких культууроорієнтованих концепціях, як лінгвокраїнознавча (С. Верещагін, В. Костомаров), соціокультурна (В. Сафонова, В. Сисоєв), лінгвокультурознавча (В. Фурманова), лінгвокультурологічна (В. Воробйов, М. Суворова), міжкультурна (С.Г. Тер-Мінасова, Г.В. Єлізарова). За визначенням лінгвістів-методистів, МК – це здатність здійснювати спілкування іноземною мовою з урахуванням різниці культур і стереотипів мислення а її формування передбачає взаємодію двох культур в декількох напрямках: знайомство з культурою країни, мова якої вивчається, за допомогою самої мови й засвоєння моделі поведінки носіїв іншомовної культури; вплив іноземної мови й іноземної культури на розвиток рідної мови та моделі поведінки в межах рідної культури; розвиток особистості, що відбувається під впливом двох культур.

Мета статті – розглянути можливості використання занять з РЯІ на формування у іноземних фахівців мовленнєвої культури взагалі й залучення до культури та ментальності народу – носія цієї мови.

Будь-який текст, як відомо, акумулює «соціальну пам'ять» певної етнічної культури. Це інформація, що накопичується під час соціально-історичного розвитку та фіксується в результатах практичної і пізнавальної діяльності людей.

Як початкова база процесу засвоєння конкретної лінгвокультури тексти виконують різноманітні навчально-пізнавальні завдання. На першому етапі навчання це тексти, тематика яких відбиває типові явища та події життя (наприклад, «Родина», «Житло», «Підготовчий факультет», «Магазини», «Вільний час», «Відпочинок», «Сервісні служби» тощо). В цих текстах описуються реалії життя та побуту, що формують базу, на підставі якої студенти відтворюють висловлення, беруть участь у спілкуванні, отримують інформацію про соціокультурні особливості країни, мова якої вивчається. Для більшої ефективності важливо поєднувати оглядові (ти, що містять інформацію) та екземплярні (ілюструючи цю інформацію) тексти, залучаючи до процесу сприйняття певної інформації документальні матеріали, першоджерела, що містять об'єктивні факти, чи статистичні відомості (це можуть бути листівки, мапи, меню, рекламні проспекти, програми телебачення, предмети та явища повсякденного життя – чеки, проїзні квитки, грошові одиниці тощо). Так відбувається знайомство із стереотипами поведінки різних статусних груп, різноманітними соціокультурними ситуаціями (у родині, на роботі, в офіційних установах, під час святкування якихось подій тощо). У подальшому, коли вже створено передумови для засвоєння студентами комунікативних набутоків носіїв мови, ментальності та культури, доцільно презентувати тексти, що містять інформацію щодо унікальних явищ дійсності, вказують на реальні обставини конкретних завдань, підштовхують до прийняття того чи іншого рішення. Під час опрацювання матеріалу учасники спілкування мають можливість, висловити незгоду з поглядами учасників події, залучитися до дискусії.

Відбираючи навчальний матеріал, необхідно пам'ятати, що він повинен бути достатньо інформативний, щоб наблизити знання іноземного фахівця до рівня відповідних знань українського випускника середніх шкіл, але не бути перевантажений надлишковими відомостями. Як показала практика, завжди викликають цікавість навчальні тексти, що містять інформацію про доісторичний період, історію розвитку українознавства від часів Київської Русі до сьогодні, відомості про етикетні норми поведінки, події релігійного життя, свята тощо (наприклад, «Що означає назва «Україна», «Виникнення міста Києва», «Герб міста Дніпропетровська», «Свята України»).

Під час роботи з цими текстами відпрацьовуються уміння виявляти країнознавчі знання, виділяти країнознавчі об'єкти, пояснювати їх у процесі навчання. Крім лексичної роботи з словами, які потребують історичного коментарю чи мають національно-культурний компонент, розглядаються вербальні одиниці мовного етикету, національно-специфічні невербальні засоби спілкування, афористика тощо.

Для отримання вмінь та навиків використання національно-зabarвленої лексики розроблено вправи такого характеру: 1) поясніть значення виділених слів у реченнях за допомогою синонімів антонімів, або описових конструкцій; 2) перекладіть речення, зверніть увагу на переклад безеквівалентної лексики; 3) замініть, до можливо, слова, що включають національно-культурний компонент.

Комунікативні вправи та креативні завдання можу відповідати таким темам: суспільні та особисті свята; подарунки (знайомство з ритуалами вручення та вибору подарунків); культурно-специфічні особливості поведінки, вибір блюд і напоїв за

святковим столом в Україні та на батьківщині; теми-табу в місцях громадського користування чи під час їжі тощо.

Для досягнення повноцінного результату під час вивчення ІМ недостатньо обмежуватися тільки аудиторними заняттями, де мова здебільшого сприймається тільки з одних вуст (викладача-носія мови), чи з мультимедійних засобів. Необхідно широко використовувати можливості позааудиторної роботи. Це можуть бути екскурсії або відвідування музеїв, що сприяє розвитку спроможностей студентів до сприймання нової інформації. Узагальнення отриманих відомостей відбувається за допомогою виконання певних завдань. Наприклад, тема «Центральний проспект города» розглядається після екскурсії проспектом Карла Маркса, знайомства з архітектурними пам'ятками, історичними подіями, які відбувалися тут, сучасними будівлями. Кожен студент вибирає об'єкт, що найбільш йому сподобався, і пише невеличку розповідь. Під час практичного заняття заслуховуються виступи студентів, відбувається їх обговорення, коментуються позиції, що викликали суперечки.

Важливою умовою для набуття студентами знань лінгвокраїнознавчого характеру є активне використання Інтернет технологій, що забезпечує автентичне спілкування з носіями мови в так званому «живому» режимі. Під час такої роботи студенти поєднують аудіо-та відеоможливості (у своєму розпорядженні вони мають мультимедійні тексти, словники, малюнки, діаграми, записи голосу, користуються електронною поштою, беруть участь у телеконференціях, відшукують інформацію на WEB-сторінках тощо).

Розширенню міжкультурної компетенції студентів, розвитку їх творчих здатностей сприяє використання відеозаписів стандартних ситуацій соціально-побутової сфери спілкування, тематичні телевізійні передачі, під час яких відбуваються і коментуються певні дії (готується їжа, вибирається для якоїсь події одяг, розповідаються байки).

Висновки. Таким чином, відображаючи зміни, що відбуваються в житті та культурі, робота над лінгвокраїнознавчим матеріалом сприяє удосконаленню системи прийомів роботи над тем чи іншим аспектом мовлення, появі нових технологій подання інформації під час вивчення ІМ, розвиває у іноземних фахівців спроможність сприймати культурні реалії країни, мова якої вивчається, допомагає давати об'єктивну та критичну оцінку подіям, що відбуваються в світі, допомагає соціокультурному розвитку особистості студента у цілому.

Список літератури

1. Веденина Л.Г. Теория межкультурной коммуникации и значение слова / Л.Г. Веденина // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 5. – С. 76-110.
2. Верещагин Е.М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / В.Г. Костомаров – 4-е изд. – М.: Русский язык, 1990. – 246 с.
3. Верещагин Е.М. Учебные тексты страноведческой тематики в преподавании русского языка как иностранного: соображения о повышении эффективности их восприятия / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров // Русский язык для студентов-иностранцев: [сб. метод. статей № 25]. – М.: Высш. школа, 1988. С.117-125.
4. Елизарова Г.В. Культура и обучение иностранным языкам. – СПб.: КАРО, 2005. – 362 с.

Бобыль С.В. Формирование межкультурной компетенции иностранных студентов в условиях национально-культурной среды // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2011. – Т.24 (63). – №2. Часть 2. – С.194-197.

В статье рассматриваются направления формирования межкультурной компетенции иностранных студентов, обучающихся в высших учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: межкультурная компетенция, просмотревые тексты, экзemplярные тексты, фоновые знания.

Bobyl S.V. Formation of the intercultural competence of the foreign students in conditions of cultural environment // Uchenye zapiski Tavricheskogo Natsionalnogo Universiteta im. V.I. Vernadskogo. Series «Filology. Social communicatios». – 2011. – V.24 (63). – №2. Part 2. – P.194-197.

In article the directions of formation of the intercultural competence of the foreign students training in higher educational institutions Ukraines are considered.

Key words: the intercultural competence, texts, background knowledge, foreign students, cultural environment.

Поступила до редакції 06.04.2011 р.